

«Acquis вступу» як складова феномена права Європейського Союзу

Р. А. Петров,

доцент кафедри галузевих правових наук Національного університету
«Києво-Могилянська Академія», професор ім. Жана Моне

1. Вступ

Останні п'ятдесят років на європейському континенті здійснюється повномасштабний процес глибокої політичної, економічної та правової інтеграції між країнами Європи. У ході цього процесу на початку 90-х років минулого століття був створений Європейський Союз (ЄС) - унікальна форма міжурядового співробітництва країн європейського континенту і наднаціонального економічного і правового регулювання. Процес європейської інтеграції породив безліч новел політичного, економічного і правового характеру, які зумовили привабливість європейської моделі регіональної інтеграції для країн всього світу, включаючи Україну. У юридичній сфері ЄС поки є єдиним прикладом успішно функціонуючої наднаціональної правової системи в рамках окремо взятої регіональної міжнародної організації. Унікальність правової системи ЄС характеризується верховенством і прямою дією її норм в країнах-членах ЄС, а також наявністю правових досягнень - «*acquis communautaire*», які повинні розділяти і застосовувати як країни-члени ЄС, так і країни, що претендують на отримання членства ЄС.

Конституційні реформи ЄС і приєднання сімнадцяти нових країн-членів на рубежі ХХ і ХХІ століть спричинили собою ще більш активний розвиток і застосування поняття «*acquis communautaire*» у внутрішній і зовнішній політиці ЄС. Наприклад, інститути ЄС активно використовують поняття

«*acquis communautaire*» в ході реалізації зовнішньої політики ЄС, особливо в контексті процесу прийому нових країн-членів. Проте, до цих пір не існує єдиного підходу до уніфікованого тлумачення обсягу і змісту поняття «*acquis communautaire*» у правозастосовній практиці і науці права ЄС. Така ситуація дає можливість інститутам ЄС вводити в правовий обіг нові підвиди поняття «*acquis communautaire*», і, як наслідок, позначати їх обсяг і зміст на свій розсуд, відповідно до цілей зовнішньої політики ЄС. Яскравим прикладом є поняття «*acquis вступу*». В даний час, у правовій науці немає єдиного і чіткого підходу до визначення обсягу і змісту поняття «*acquis вступу*». У даній статті зроблена спроба заповнити цю прогалину. У першій частині статті дано огляд обсягу і змісту поняття «*acquis communautaire*» у сучасній західній та вітчизняній науці права ЄС. У другій частині статті зроблено аналіз обсягу і змісту поняття «*acquis вступу*» в сучасній правозастосовній практиці інститутів ЄС. У висновку зроблено спробу визначити цілі і завдання застосування поняття «*acquis вступу*» інститутів ЄС, а також аналіз співвідношення поняття «*acquis вступу*» з поняттям «*acquis communautaire*».

2. Обсяг і зміст поняття «*acquis communautaire*» у сучасній науці права Європейського Союзу

Офіційні документи інститутів ЄС не дають нам чіткого уявлення про обсяг та зміст поняття «*acquis communautaire*». Тим не менш, можна зробити висновок, що інститути ЄС використовують поняття «*acquis communautaire*» перш за все як правову категорію. Наприклад, словник понять і термінів у сфері європейської інтеграції, який знаходиться на офіційному сайті ЄС, визначає «*acquis communautaire*» як «сукупність загальних прав і обов'язків, дотримання яких об'єднує країни-члени ЄС» [1]. В офіційних документах інститутів ЄС поняття «*acquis communautaire*» дуже часто вживається в

значенні синонімічному з поняттям «законодавство ЄС» [2]. Подібний підхід застосовувався і в проекті Конституційного договору ЄС, де поняття «*acquis communautaire*» вживалося взаємозамінно з поняттям «правова система ЄС» (англ. «EU legal order») [3]. Проте вживання поняття «*acquis communautaire*» виключно як юридичної категорії оскаржується багатьма західними вченими-європеїстами. Існує кілька підходів до розуміння обсягу та змісту поняття «*acquis communautaire*» серед західних вчених.

В рамках першого підходу існує точка зору, що поняття «*acquis communautaire*» охоплюється не тільки правом ЄС, але включає в себе «всі правовідносини, що регулюються установчими договорами ЄС, включаючи вторинне законодавство та судову практику ЄС» [4].

В рамках другого підходу поняття «*acquis communautaire*» розуміємо як «поняття, яке не тільки притаманне правовій системі ЄС, але як більш широка категорія, яка в будь-який момент може доповнюватися (змінюватися) країнами-членами» [5].

Проблема визначення обсягу і змісту «*acquis communautaire*» є актуальною і для юридичної науки в країнах пострадянського простору. Наприклад, український вчений В. І. Муравйов відзначає, що зміст поняття «*acquis communautaire*» вужчий, ніж поняття «право ЄС» і відповідає змісту поняття «правова система ЄС». В. І. Муравйов підкреслює динамічний характер «*acquis communautaire*», особливо в сфері зовнішніх відносин ЄС та процесу розширення ЄС. Український вчений наполягає на тому, що імплементації всіх елементів динамічного «*acquis communautaire*» у правову систему третіх країн може викликати значні методологічні труднощі і великі фінансові витрати з боку третіх країн (зокрема, України) [6]. Російський правознавець П. А. Калініченко виділяє поняття «*acquis стратегічного партнерства*» між ЄС та Російською Федерацією (РФ), яке охоплює всі

норми, що регулюють і зумовлюють відносини між РФ і ЄС. На думку П. А. Калініченко, «*acquis* стратегічного партнерства» є загальні правові досягнення стратегічного партнерства між РФ і ЄС. Такі досягнення включають в себе: двосторонні угоди між ЄС і РФ; законодавство ЄС і РФ, що регулює двосторонні відносини; релевантні судові рішення судових органів РФ та ЄС; положення «м'якого права» (дорожні карти спільних просторів ЄС і РФ, політичні декларації і заяви) [7].

3. Обсяг і зміст поняття «acquis вступу» в сучасній науці права Європейського Союзу

Практика інститутів ЄС показує, що поняття «*acquis* вступу» є відокремленою правовою та політичною категорією з особливим змістом і обсягом. «*Acquis* вступу» є невід'ємною частиною копенгагенських критеріїв, зокрема, останнього копенгагенського критерію, що зобов'язує країни-кандидати «виконувати зобов'язання, що випливають з членства, включаючи відданість цілям політичного, економічного та монетарного союзу». В результаті, «*acquis* вступу» являє собою нібито весь обсяг правової спадщини ЄС на момент входження в ЄС країни-кандидата. «*Acquis* вступу» потенційно включає в себе не тільки правові норми, судові рішення, але справжні і навіть майбутні політичні рішення, прийняті країнами-членами ЄС в рамках ЄС на момент вступу країни-кандидата. Крім того, країни-кандидати на вступ до ЄС мають забезпечити ефективне застосування «*acquis* вступу» національними адміністративними і судовими органами.

Таким чином, обсяг поняття «*acquis* вступу» ширший, ніж поняття «*acquis communautaire*» у його внутрішній області застосування, тому що копенгагенські критерії передбачають не лише ефективну імплементацію та

застосування всього «acquis вступу» країнами-кандидатами, а й відданість теперішнім та майбутнім політичним принципам і рішенням ЄС.

На наш погляд, структурний склад «acquis вступу» має суттєві відмінності від «acquis communautaire» у внутрішній області його застосування. Наприклад, у ст. 49 Договору про ЄС закріплюється мінімальний обсяг «acquis вступу». Згідно з цією статтею країни-кандидати на вступ до ЄС не зобов'язані імплементувати весь обсяг «acquis communautaire», але зобов'язані виконати «політичні умови» вступу до ЄС. У ст. 49 Договору про ЄС йдеться, що членство в ЄС відкрите для «будь-якої європейської держави, яка поважає цінності, зазначені у ст. 2 [Договору про ЄС після вступу в силу Лісабонського договору], і зобов'язується проводити їх у життя, може звернутися із заявкою з метою стати членом Союзу». Потрібно відзначити, що обсяг і зміст «acquis вступу» постійно розширюється. По-перше, після вступу в силу Лісабонського договору основним критерієм членства в ЄС стала «повага» країною-кандидатом спільних цінностей Союзу. Відповідно до ст. 2 Договору про ЄС такими цінностями є «повага людської гідності, свободи, демократії, рівності, правової держави і дотримання прав людини, включаючи права осіб, що належать до меншин». По-друге, згідно з Лісабонським договором, країни-кандидати на вступ до ЄС повинні не тільки «поважати» загальні цінності ЄС, а й «просувати» їх [8]. З практичної точки зору, це означає, що країни-кандидати повинні показати, що у своїй внутрішній і зовнішній політиці вони керуються загальними цінностями ЄС (наприклад, лібералізація національних ринків, захист прав людини, боротьба з тероризмом). По-третє, Лісабонський договір *de facto* формалізує і юридично закріплює копенгагенські критерії членства в ЄС, прийняті Європейською Радою, оскільки інституції ЄС повинні «враховувати критерії членства, схвалені Європейською радою» [9]. Це положення наділяє

Європейську раду великими повноваженнями з перегляду змісту «acquis вступу» в будь-який час і відповідно до мінливої політичної, економічної та правової ситуації в ЄС. Таким чином, Європейська рада стає однією з ключових інституцій ЄС у визначенні характеру і швидкості подальшого розширення ЄС.

Уявлення про більш точний обсяг «acquis вступу» можна отримати з Актів вступу та додатків до них, в яких обумовлюються зобов'язання кожної країни-кандидата перед вступом в ЄС [10]. Аналіз Актів вступу свідчить, що «acquis вступу» є динамічною категорією, яка ніби становить собою зріз тої правової та політичної спадщини, яка була досягнута ЄС на момент вступу країни-кандидата в ЄС. Можна сказати, що «acquis вступу» Австрії, Швеції та Фінляндії в ЄС у 1994 р. відрізняється від «acquis вступу» країн Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) в 2004 р. Більше того, навіть серед країн-кандидатів однієї «хвилі» вступу до ЄС обсяг «acquis вступу» розрізнявся з причини тривалих переговорів і взаємних поступок між ЄС та країнами ЦСЄ.

Зміст і обсяг «acquis вступу» наповнюється вже на етапі підготовки до вступу в ЄС (англ. «pre-accession stage») країни-кандидата. Як правило, на цьому етапі інститути ЄС не вимагають від країн-кандидатів імплементації всього обсягу «acquis вступу». Замість цього, інституції ЄС, спільно з уповноваженими органами країн-кандидатів, виділяють середньострокові пріоритети для імплементації «acquis вступу» з метою якнайшвидшого виконання копенгагенських критеріїв. Ці середньострокові пріоритети обговорюються і закріплюються в індивідуальному для кожної країни-кандидата документі за назвою «Партнерство з метою вступу» (англ. «Accession Partnership»), що видається Радою ЄС за пропозицією Європейської комісії [11]. На підставі «Партнерства з метою вступу» та

щорічних звітів Європейської комісії про прогрес їх реалізації кожна країна-кандидат розробляє і приймає Національну програму з адаптації *acquis* (НПАА). Як правило, на етапі підготовки до вступу в ЄС перевага віддається приведенню національного законодавства країн-кандидатів у відповідність до «*acquis* внутрішнього ринку Союзу». Наприклад, Біла книга «Підготовка асоційованих країн ЦСЄ до інтеграції у внутрішній ринок ЄС» (далі - Біла книга по зближенню законодавства) виділяє пріоритетні сфери законодавства ЄС (законодавство, що забезпечує функціонування внутрішнього ринку ЄС), що підлягають імплементації країнами ЦСЄ [12]. У «Плані дій 2000» (англ. «Agenda 2000») підкреслюється, що «нові країни-члени ЄС повинні імплементувати в національне законодавство і забезпечити ефективне застосування «*acquis communautaire*» після вступу в ЄС, зокрема, заходи щодо участі у внутрішньому ринку ЄС повинні застосовуватися в першочерговому порядку» [13]. Зміст «*acquis* вступу» на етапі підготовки до вступу в ЄС не завжди однаковий для всіх країн-кандидатів, а може відрізнитися в залежності від готовності країн-кандидатів імплементувати «*acquis* вступу» в національне законодавство. Таким чином, можна говорити про можливість для країн-кандидатів визначати, в основному шляхом дипломатичних переговорів, національні пріоритети імплементації елементів «*acquis* вступу» на етапі підготовки до вступу в ЄС. Для цього, перед початком етапу підготовки до вступу в ЄС інститути ЄС здійснюють аналіз економічної, політичної і правової готовності кожної країни-кандидата до прийняття на себе всіх зобов'язань, що випливають із членства в ЄС. Можливо, що за результатами такого аналізу інститути ЄС виділять такі національні особливості країни-кандидата, які можуть бути підставою для виключення або додавання певних елементів у зміст «*acquis* вступу» країни-

кандидата. У свою чергу, країна-кандидат намагається відстоювати власні пріоритети імплементації «acquis вступу», виходячи з національних інтересів.

Метою етапу підготовки до вступу в ЄС є підготовка країни-кандидата до імплементації всього обсягу «acquis вступу», який поділяється на більш ніж тридцять секторів [14]. За змістом кожного сектора «acquis вступу» інститути ЄС і уповноважені представники країни-кандидата ведуть переговори. Результати цих переговорів - елементи «acquis вступу» юридично закріплюються в Актах вступу - договорах між країнами-членами ЄС та країною-кандидатом, що мають рівну силу з установчими договорами ЄС. Акти вступу повинні бути ратифіковані всіма країнами-членами ЄС. Як показує практика, обсяг «acquis вступу» має тенденцію постійного збільшення з кожною наступною хвилею розширення ЄС. В цілому, можна виділити наступні елементи, які присутні в «acquis вступу» протягом останніх десятиліть:

1. Країни-кандидати повинні імплементувати «базовий acquis», включаючи установчі договори ЄС, доповнення та додатки до них на момент вступу до ЄС країни-кандидата. Нормативні акти, видані інститутами ЄС (регламенти, директиви, рішення, думки) є обов'язковими для країни-кандидата відповідно до умов, обговорених в Акті вступу. «Судовий acquis» (практика судових органів ЄС) повинен бути імплементований країнами-кандидатами, тому що він складає частину «фундаментального acquis» та закріплює основні принципи і основи правової системи ЄС [15]. Імплементация принципів права ЄС, що є виробленими практикою судових органів ЄС, є необхідною умовою членства в ЄС. Нездатність країни-кандидата імплементувати «судовий acquis» до

моменту членства в ЄС може загрозувати єдності і цілісності всієї правової системи ЄС.

2. «Acquis Союзу», який включає в себе зміст, принципи і політичні цілі установчих договорів ЄС, повинен бути імплементований країнами-кандидатами в повному обсязі. Це означає, що відразу після вступу в ЄС нові країни-члени повинні брати участь в Загальній зовнішній політиці і політиці безпеки (ЗЗППБ) і брати участь у всіх інших політиках ЄС. В області Політики співробітництва поліції і судових органів в кримінально-правовій сфері (СПСОКПС) країни-кандидати повинні приєднатися і ратифікувати міжнародні конвенції і договори, необхідні для досягнення цілей СПСОКПС. Як показує практика, країни-кандидати можуть бути зобов'язані приєднатися до міжнародних актів, які ще не є чинними, або імплементувати законопроекти інститутів ЄС, які ще не вступили в силу. Більш того, країни-кандидати повинні здійснити необхідні адміністративні заходи, подібні до тих, що діють в країнах-членах ЄС, для того, щоб брати участь в СПСОКПС [16].
3. «Acquis вступу» включає в себе угоди, укладені між країнами-членами ЄС, які забезпечують функціонування ЄС [17]. Країни-кандидати повинні приєднатися до конвенцій, укладених відповідно до ст. 218 ДФЄС, а також до протоколів по тлумаченню цих конвенцій, виданих Судом ЄС [18].
4. Країни-кандидати повинні приєднатися до зовнішніх угод ЄС (укладених на підставі змішаної компетенції ЄС та країн-членів) з іншими країнами та міжнародними організаціями [19], включаючи рішення загальних інститутів, що діють в рамках цих угод. Зовнішні

угоди ЄС, укладені на підставі виключної компетенції ЄС, мають обов'язкову юридичну силу для країн-кандидатів з моменту їх вступу до ЄС. Щодо зовнішніх угод, укладених на підставі змішаної компетенції ЄС та країн-членів ЄС, то нові країни-члени ЄС «роблять все можливе, щоб приєднатися» до них згідно з умовами відповідних Актів вступу та національного конституційного законодавства країн-кандидатів [20]. Нові країни-члени ЄС повинні зробити все необхідне для того, щоб взяти на себе зобов'язання членства в міжнародних організаціях, членами яких є і країни-члени ЄС [21]. Більш того, нові країни-члени ЄС повинні «зробити все можливе», щоб усунути невідповідності між їх міжнародними зобов'язаннями та зобов'язаннями, що випливають із членства в ЄС [22]. Акти вступу передбачають, що нові країни-члени ЄС «зроблять все можливе для приєднання» до всіх угод, укладених країнами-членами ЄС з метою забезпечення функціонування ЄС [23]. У цьому випадку, «acquis вступу» включає в себе конвенції та угоди, які є невід'ємними від цілей установчих договорів ЄС, і укладені відповідно до ст. 218 ДФЄС (включаючи протоколи з тлумачення цих конвенцій Судом ЄС) [24]. Більш того, Європейська комісія постійно наголошує на необхідності для країн-кандидатів ратифікувати міжнародні та регіональні конвенції, які відносяться до функціонування внутрішнього ринку ЄС і мають перед собою за мету встановлення єдиного режиму правового регулювання внутрішнього ринку ЄС на території всього ЄС. Наприклад, у Щорічних звітах Європейської комісії про прогрес країн-кандидатів на шляху до вступу в ЄС, Європейська комісія рекомендує країнам-кандидатам приєднатися до таких міжнародних

документів як Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей 1980 р. і Римська Конвенція про право, що є застосовним до контрактних зобов'язань 1980 р. [25]. Так як Європейська конвенція з прав людини визнана частиною «*acquis communautaire*», то країни-кандидати повинні приєднатися до різних конвенцій Ради Європи у сфері захисту прав людини, які прямо чи опосередковано мають відношення до цілей ЄС [26]. Крім того, ЄС може зобов'язати країну-кандидата приєднатися до міжнародної організації (наприклад, СОТ), або підвищити рівень співпраці з певною міжнародною організацією (НАТО, Рада Європи, Європейська патентна організація), або навіть з міжнародними установами або агентствами (Міжнародна організація аудиторських установ, Лісабонське європейське моніторингове агентство з наркотичних речовин).

5. Країни-кандидати повинні приєднатися і до «політичного *acquis* ЄС» з метою досягнення «ще тіснішого союзу між народами Європи» [27]. Під приєднанням до «політичного *acquis* ЄС» мається на увазі, що нові країни-члени ЄС повинні «взяти на себе ті самі зобов'язання» [28] що і країни-члени ЄС, які виникають в процесі тривалої політичної інтеграції в Європі. По-перше, нові країни-члени ЄС повинні приєднатися до рішень та угод, під якими підписалися представники урядів країн-членів у Раді ЄС. «Політичний *acquis* ЄС» включає в себе і рішення та угоди представників країн-членів ЄС, які не мають юридичної сили [29]. По-друге, нові країни-члени ЄС повинні дотримуватися і імплементувати принципи і рекомендації декларацій, резолюцій та

інших документів і рішень Європейської ради і Ради ЄС, які прийняті за загальною згодою представників країн-членів ЄС [30].

- б. «Acquis вступу» включає в себе і «м'яке право» ЄС [31], що охоплює положення, які не мають юридичної сили або не прийняті, але припускають наявність деякого правового ефекту. Тим не менше, ці положення повинні бути спрямовані на досягнення цілей установчих договорів ЄС та/або на забезпечення політичних, але ще не формалізованих домовленостей між країнами-членами ЄС.

Обсяг «acquis вступу» може відрізнятися для кожної країни-кандидата, що свідчить про її політичну «вагу» під час ведення переговорів про членство в ЄС. Формально, кожна нова країна-член ЄС повинна імплементувати «acquis communautaire» у повному обсязі без виключень до моменту вступу в ЄС. Тим не менше, ЄС може погодитися на надання постійних або тимчасових виключень з «acquis вступу» окремій країні-кандидату з загальної згоди країн-членів ЄС у ході переговорів про вступ до ЄС [32]. Як правило, ЄС йде на надання винятків з «acquis вступу» тільки в тому випадку, якщо вони не підривають функціонування фундаментальних принципів установчих договорів ЄС. Такі винятки мають бути обґрунтовані крайньою необхідністю захисту істотних преференцій або пільг у країнах-кандидатах (в області сільського господарства або навколишнього середовища) або захищати суттєві економічні чи соціальні інтереси країни-кандидата (наприклад, права на рибальство, доступ до нафтових запасів, монополія на продаж алкоголю) [33]. Наприклад, Швеція отримала право на виробництво і продаж традиційного тютюну (англ. «moist tobacco»), забороненого до продажу в інших країнах-членах ЄС. Фінляндія зберегла пільги для корінного населення народності «саамі» (особливий статус території випасу оленів), і особливий режим деяких автономних регіонів (архіпелаг Шпіцберген, Аландські

острови). У ході переговорів про вступ до ЄС нові країни-члени ЄС прагнуть отримати перехідний період в лібералізації доступу громадян ЄС до ринку нерухомості, сільськогосподарських земель та лісів на території нових країн-членів [34]. Наприклад, Австрія, Швеція і Фінляндія домоглися 209 видів винятків з «*acquis* вступу» терміном від одного до десяти років, в основному в області оподаткування. Для постійних винятків з «*acquis* вступу» не передбачається ніякого тимчасового обмеження, крім випадків, коли Європейська комісія вважатиме, що такі винятки більше не обґрунтовані, особливо з точки зору добросовісної конкуренції в ЄС. Країни-члени ЄС повинні тлумачити виключення з «*acquis* вступу» «з урахуванням основ і системи ЄС, як це встановлено [установчими договорами ЄС]» [35], і «з метою досягнення цілей Договору про ЄС та застосування його правил» [36].

Винятки з «*acquis* вступу» і заходи економічного захисту є невід'ємною частиною «*acquis* вступу» кожної нової країни-члена ЄС. На сьогодні, незважаючи на вимогу «*acquis* ЄС повинен бути застосовний до нових країн-членів ЄС на тих же підставах, що і для старих країн-членів ЄС» [37], ще жодна з нових країн-членів ЄС не погодилася імплементувати «*acquis communautaire*» у повному обсязі, як він існує на момент вступу. Як показує практика ведення переговорів про вступ до ЄС, будь-яка країна-кандидат може домогтися отримання винятків з «*acquis* вступу» в разі необхідності захисту національних економічних і соціальних інтересів.

4. Висновок

Головним висновком статті є те, що обсяг і зміст «*acquis communautaire*» може змінюватися в залежності від мети застосування цього поняття інститутами ЄС. Наприклад, у внутрішній області застосування «*acquis communautaire*» інститути ЄС мають за мету розвиток ЄС на основі його

політичної, правової, економічної та культурної спадщини. Навпаки, у зовнішній області застосування «*acquis communautaire*» інститути ЄС ставлять собі за мету «просування» цінностей і принципів ЄС за межі ЄС, максимально підготувати країни-кандидати до вступу в ЄС і сприяти адаптації передових досягнень економічного, політичного, і правового співробітництва між країнами-членами ЄС та третіми країнами. На жаль, незважаючи на те, що поняття «*acquis communautaire*» активно вживається в практиці інститутів ЄС, у законодавстві ЄС до цих пір не існує загального підходу щодо обсягу і змісту поняття «*acquis communautaire*».

Основними суб'єктами застосування «*acquis communautaire*» є інститути ЄС, які функціонують, керуючись правовою спадщиною ЄС - «*acquis communautaire*». Крім того, до суб'єктів застосування «*acquis communautaire*» належать фізичні та юридичні особи ЄС. Правове становище громадян ЄС і громадян третіх країн на території ЄС також регулюється «*acquis communautaire*». Треті країни добровільно чи вимушено застосовують «*acquis communautaire*» у тих випадках, коли вони вступають в договірні відносини з ЄС.

Правозастосовна практика інститутів ЄС породила безліч підвидів поняття «*acquis communautaire*», одним з яких є «*acquis вступу*». Це динамічне поняття, яке, хоча й ґрунтується, а й одночасно є ширшим за обсягом ніж поняття «*acquis communautaire*». Обсяг і зміст «*acquis вступу*» фіксується в ході переговорів про вступ до ЄС і нормативно закріплюється в Актах вступу. Відмінною рисою «*acquis вступу*» є те, що це поняття, крім елементів нормативного характеру, включає в себе різні політичні акти і дії, що не мають правової сили. Країни-кандидати повинні приєднатися до таких актів політичного характеру до вступу в ЄС, щоб брати участь в майбутніх ініціативах політичної інтеграції всередині ЄС. Ефективна імплементація і

застосування «acquis вступу» не буде мати успіху без ефективного функціонування виконавчої та судової систем країн-кандидатів. Таким чином, можна зробити висновок, що в розумінні інститутів ЄС, обсяг поняття «acquis вступу» включає в себе не тільки норми права ЄС і практику його застосування, але має на увазі належне функціонування національних політичної, правової та економічної систем країн-кандидатів згідно з міжнародними та європейськими стандартами, що зазначені в копенгагенських критеріях. У трансформаційному сенсі, «acquis вступу» можна охарактеризувати як «моментальний кадр» досягнень ЄС на момент вступу конкретної країни-кандидата в ЄС. Крім того, важливою особливістю «acquis вступу» є те, що його зміст може відображати результати переговорів між інститутами ЄС та країною-кандидатом про вступ ЄС. Таким чином, кожен новий член ЄС домагається формалізації в Актах вступу індивідуального «acquis вступу», з індивідуальними постійними і тимчасовими винятками, а також захисними заходами, які ЄС можуть застосувати з метою захисту власних інтересів.

«Acquis вступу» являє собою один з найбільш яскравих та динамічних прикладів феномена права ЄС в сучасній юридичній науці.

Використана література

1. У Словнику надається наступна характеристика поняття «*acquis communautaire*»: «*acquis communautaire* становить сукупність взаємних прав і обов'язків, обов'язкових для всіх країн-членів ЄС. *Acquis communautaire* постійно розвивається і включає в себе: зміст, принципи та політичні цілі установчих договорів ЄС; законодавство, прийняте з метою застосування установчих договорів ЄС, і рішення Суду ЄС; декларації та резолюції, прийняті в рамках трьох опор ЄС; заходи в сфері загальної політики зовнішніх справ та безпеки; заходи в сфері загальної політики внутрішніх справ та правосуддя; міжнародні угоди, укладені ЄС та угоди, укладені країнами-членами між собою в рамках повноважень ЄС. Таким чином, *acquis* ЄС включає в себе не тільки законодавство ЄС в прямому сенсі, але і всі акти, ухвалені в рамках другої і третьої опори ЄС і загальних цілей установчих договорів. ЄС повинен забезпечити цілісність і подальший розвиток *acquis* ЄС. Країни-кандидати повинні імплементувати *acquis* ЄС перед вступом в ЄС. Винятки з *acquis* надаються тільки у виняткових випадках і в обмеженому обсязі. З метою успішної інтеграції в ЄС країни-кандидати повинні перенести *acquis* у національне законодавство та імплементувати його з моменту набуття повного членства в ЄС ». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://europa.eu/scadplus/glossary/community_acquis_en.htm.
2. «Назустріч розширеному Союзу» Стратегія та Доповідь Європейської комісії про прогрес на шляху вступу в ЄС країн-кандидатів (“Towards the Enlarged Union” Strategy Paper and Report of the European Commission on the progress towards accession by each of the candidate countries) (COM (2002) 700 final). Також див. Communication from the European Commission “Enlargement Strategy and Main Challenges 2008-2009” (COM (2008) 674 final).
3. Стаття IV-438 (3-4) проекту Конституційної угоди ЄС (O.J. 2006 C 321).
4. K. Lasok, *Law & Institutions of the European Union* (7th Ed. London: Butterworths 2001), С. 32. Британський вчений А. Тоз розуміє «*acquis communautaire*» як «правовий спадок ЄС: систему правил, принципів, угод, декларацій, резолюцій, позицій, думок, цілей, і практик, пов'язаних з ЄС, які були визнані інститутами ЄС та країнами-членами ЄС незалежно від їх юридичної сили ». A. G. Toth, *Oxford Encyclopedia of European Community Law*, vol. 1, (Oxford: Clarendon Press 1990), С. 9.

5. K. Mortelmans, "Community Law: More than a Functional Area of Law, Less than a Legal System", 1 LIEI 23-48 (1996), С. 27.
6. V. Muraviov, "The Acquis Communautaire as a Basis for the Community Legal Order", 4(2) Miskolc Journal of International Law (2007) 38-45. Див. також Муравйов В.І. Правові засади регулювання економічних відносин Європейського Союзу з третіми країнами (теорія і практика). – К.: Академ-Прес, 2002. – 426 с.
7. Калиниченко П.А. Формирование Strategic Partnership Acquis и разработка Договора о Стратегическом Партнерстве между Россией и Европейским Союзом / По пути к Договору о Стратегическом Партнерстве между Россией и Европейским Союзом/ Под ред. М.Л. Энтина, Л.Н. Галенской, Н.Ю. Кавешникова. – СПб.: СКФ «Россия-Нева», 2007. – С. 155-160.
8. Стаття 3(5) Угоди про ЄС.
9. Стаття 49(1) Угоди про ЄС.
10. Наприклад, див. Загальну Декларацію з Загальної Зовнішньої Політики і Політики Безпеки (ОJ 1994, С 241/381), що додається до Актів вступу Австрії, Швеції, Фінляндії, та Норвегії в ЄС. У ній йдеться про те, що сторони погодилися імплементувати «acquis communautaire» у тому вигляді, в якому він застосовується до дійсних держав-членів ЄС. Це включає в себе зміст, принципи, і політичні цілі установчих угод ЄС.
11. Етап підготовки країн ЦСЄ до вступу в ЄС складався з наступних етапів: 1) імплементация угод про асоціацію, 2) надання інститутами ЄС фінансової підтримки реформ в країнах ЦСЄ за допомогою програми Phare, 3) адаптація законодавства країн ЦСЄ до законодавства ЄС, що регулює функціонування внутрішнього ринку ЄС; 4) здійснення постійного діалогу між главами урядів країн-кандидатів та інститутами ЄС; 5) поступове залучення країн ЦСЄ до участі в різних програмах ЄС. Див. P. Nicolaidis / S. R. Voean / F. Bellon / P. Pezaros, *A Guide to the Enlargement of the European Union (ii). A Review of the Process, Negotiations, Policy Reforms and Enforcement Capacity*, (Maastricht, European Institute of Public Administration. 1999), С. 47.
12. Регламент 622/98 (О.Ж. 1998 L 85).
13. Біла книга «Підготовка асоційованих країн ЦСЄ до інтеграції у внутрішній ринок ЄС» (СОМ (95) 163). Див. Вишняков О.К., Про концепцію "Білої книги" з правової адаптації: Україна – Європейський Союз / Систематизація законодавства в Україні: проблеми теорії і

- практики. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 1999. – С.282-286.
14. План Дій 2000 (Agenda 2000).
 15. На момент написання цієї роботи «acquis вступу» складався з наступних розділів: 1) свобода переміщення товарів, 2) свобода пересування людей, 3) свобода переміщення послуг; 4) свобода переміщення капіталу; 5) право компаній; 6) конкурентна політика; 7) сільське господарство; 8) рибальство; 9) транспортна політика; 10) оподаткування; 11) Економічний і валютний союз; 12) статистика; 13) соціальна політика; 14) енергетика; 15) промислова політика; 16) середній та малий бізнес; 17) наука та дослідження; 18) освіта і професійне навчання; 19) телекомунікації та інформаційні системи; 20) культура і аудіовізуальний сектор; 21) регіональна політика; 22) навколишнє середовище; 23) охорона здоров'я та захист прав споживачів; 24) співробітництво поліцій і судових органів у кримінально-правовій сфері; 25) митний союз; 26) зовнішні відносини; 27) загальна зовнішня політика і політика безпеки; 28) фінансовий контроль; 29) бюджет; 30) інститути ЄС; 31) інше.
 16. У Білій Книзі Книга «Підготовка асоційованих країн ЦСЄ до інтеграції у внутрішній ринок ЄС» судова практика Суду ЄС кваліфікується як частина «acquis вступу».
 17. Див. Спільну Декларацію Європейської ради із загальної зовнішньої політики і політики безпеки від 24 червня 1994 р. (ОJ 1994 С 241/381). Див. також Декларацію щодо застосування новими країнами-членами ЄС статей 3 та 4 Акта про вступ (ОJ 1994 С 241/398).
 18. Стаття 4 (1) Декларації щодо застосування новими країнами-членами ЄС статей 3 та 4 Акта про вступ (О.Ж. 1994 С 241/398).
 19. Див. вище, стаття 4(2).
 20. Див. вище, стаття 5(1).
 21. Див. вище, стаття 5(2).
 22. Див. вище, стаття 5(4).
 23. Див. вище, стаття 6.
 24. Див. вище, стаття 4(1).
 25. Наприклад, Брюссельська Конвенція з питань юрисдикції та примусового виконання судових рішень щодо цивільних і комерційних спорів 1968 р. (О.Ж. 1972 L 299/32).
 26. Наприклад, Щорічний Звіт Європейської комісії за 2002 р. «Про прогрес Болгарії до вступу в ЄС» (СОМ (2002) 700 final).
 27. Наприклад, такі конвенції, як Конвенція Ради Європи про кримінальне право, Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність, Конвенція Ради

- Європи про запобігання катуванням, Конвенція Ради Європи про недопущення всіх форм расової дискримінації.
28. Стаття 1 Угоди про ЄС.
 29. Бюлетень ЄС, 1961, 7-8, 41.
 30. Більш докладно про «м'яке право» ЄС див. розділ 1.4.4. монографії Петров Р.А. «Транспозиція Европейського Союзу в правові системи третіх стран»: – К.: Істина, 2011. С. 71.
 31. Стаття 4 (3) Акта вступу Австрії, Фінляндії та Швеції до ЄС (О.І. 1994 С 241/22).
 32. К. С. Wellens, G. M. Borchardt, “Soft Law in European Community Law” 14 ELRev 267-321 (1989), С. 285.
 33. Стаття 2 Акта вступу Австрії, Фінляндії та Швеції до ЄС (ОІ 1994 С 241/22). «Назустріч розширеному Союзу» Стратегія та Доповідь Європейської комісії про прогрес на шляху вступу до ЄС країн-кандидатів (“Towards the Enlarged Union” Strategy Paper and Report of the European Commission on the progress towards accession by each of the candidate countries (COM (2002) 700 final)).
 34. P. Nicolaidis / S. R. Voean / F. Bellon / P. Pezaros, *A Guide to the Enlargement of the European Union (ii). A Review of the Process, Negotiations, Policy Reforms and Enforcement Capacity*, (Maastricht, European Institute of Public Administration. 1999), С. 38.
 35. Наприклад, Польща домоглася дванадцятирічного перехідного періоду стосовно доступу громадян ЄС до ринку нерухомості, сільськогосподарських земель та лісів. Інші країни ЦСЄ отримали перехідний період від семи до п'яти років.
 36. Справа 231/78, *Commission v. United Kingdom*, [1979] ECR 1447.
 37. Об'єднані справи 194 и 241/85, *Commission v. Greece* [988] ECR 1037.

«Acquis вступу» як складова феномену права Європейського Союзу

Р.А. Петров

доц. кафедри галузевих правових наук Національного Університету «Києво-Могилянська Академія»

проф. ім. Жана Моне

Інститути ЄС активно використовують поняття «*acquis communautaire*» в ході реалізації зовнішньої політики ЄС, особливо в контексті процесу прийому нових країн - членів. Проте, на сьогодні, не існує єдиного підходу до уніфікованого тлумачення обсягу і змісту поняття «*acquis communautaire*» у правозастосовній практиці і науці права ЄС. У даній статті надано огляд обсягу і змісту поняття «*acquis communautaire*» у сучасній західній та вітчизняній науці права ЄС. Також, робиться аналіз обсягу і змісту поняття «*acquis вступу*» в сучасній правозастосовній практиці інститутів ЄС, і визначаються цілі і завдання застосування поняття «*acquis вступу*» інститутами ЄС, а також аналізується співвідношення поняття «*acquis вступу*» з поняттям «*acquis communautaire*».

Ключові слова: Європейський Союз, «*acquis вступу*», секторальне співробітництво, адаптація законодавства, «*acquis communautaire*».

«Acquis вступлення», как составляющая феномена права Европейского Союза

Р.А. Петров

доц. кафедри отраслевих правових наук Національного Університету «Києво-Могилянська Академія»
проф. ім. Жана Моне

Інститути ЄС активно використовують поняття «*acquis communautaire*» в ході реалізації зовнішньої політики ЄС, особливо в контексті процесу вступлення нових країн - членів. Однак, на сьогодні, не існує єдиного підходу до уніфікованого тлумачення обсягу і змісту поняття «*acquis communautaire*» в правозастосовній практиці і науці права ЄС. В даній статті надано огляд обсягу і змісту поняття «*acquis communautaire*» в сучасній західній та вітчизняній науці права ЄС. Також, робиться аналіз обсягу і змісту поняття «*acquis вступлення*» в сучасній правозастосовній практиці інститутів ЄС, і визначаються цілі і завдання застосування поняття «*acquis вступлення*» інститутами ЄС, а також аналізується співвідношення поняття «*acquis вступлення*» з поняттям «*acquis communautaire*».

Ключевые слова: Европейский Союз, «acquis вступления», секторальное сотрудничество, адаптация законодательства, «acquis communautaire».

“Accession acquis” as an element of phenomenon of European Union Law

Dr. Roman Petrov

Jean Monnet Chair in EU Law, National University “Kyiv-Mohyla Academy”

EU institutions actively use the notion “acquis communautaire” in the course of implementing the EU's foreign policy, especially in the context of admission of new Member States. However, there is no single approach to the uniform interpretation of the scope and content of the “acquis communautaire” in the EU and abroad. This article offers an overview of the scope and content of the “acquis communautaire” and analyses the scope of the notion “accession acquis”. The article attempts to identify goals and objectives of the notion “accession acquis”. Also it investigates correlation of the notion “accession acquis” with “acquis communautaire”.

Keywords: European Union, “accession acquis”, adaptation of legislation, “acquis communautaire”.